

L

L'univers janerià té, doncs, el nucli indiscutible dels paisatges d'Algaida, però ben aviat eclosionà literàriament a la recerca d'altres topants: Palma, on estudià; Llubi, on féu de mestre; la Serra de Tramuntana, Formentera...

Entre alicorns i boires

Gabriel Janer i Manila (Algaida, 1940) és un novel·lista prolífic que atresora els principals premis literaris

Ha nevat sobre *Yesterday*, suggeridor títol abrigat per una arriscada metàfora, creient en l'ahir. Certament la neu del temps s'ha posat a sobre de la memòria de l'ahir, d'una vida, i fa que Janer i Manila, sentenciós, declari: "Passen els homes i les dones, però queda la terra sobre la qual varen viure, sobre la qual potser s'estimaren. Resten els paisatges i s'escola la vida. Per la canonada de les aigües brutes se'n va l'amor cap a les claveres, silencios. Queda el paisatge com un gran decorat sobre el qual tinguérem

l'atreuiment d'alçar el cadafal de la representació".

Les boires que pentinen Cura i Galdent, el puig de les Bruixes, són l'emboïllat de les serres que separen el Pla de Mallorca i el Migjorn, dues comarques agrícoles amb forta presència literària en les darreres dècades. Un estret coll permet el pas d'una a l'altra. Venint del sud, a mà dreta, a redós de Cura, ens hi esperen dos punts centrals de l'univers de formació de Janer i Manila, el primer civil, l'altre religiós: Aubenya o Albenya, de l'àrab, que vol dir la construcció, i Castellitx. Albenya, paisatge de gran possessió intocada per la dèria urbanitzadora, és el bressol dels records del pare: "El llogaren a Albenya. Així mateix, abans de partir-hi, el feren anar vuit dies a escola perquè aprengué les oracions per a la primera comunió. S'hi estigué nou anys, fins que en tingué disset. I Albenya fou per a ell durant tota la vida un món perfecte, però injust." Aquell era un món que havia perviscut amb una estructura medieval:

"Hi havia tres menjadors: el dels senyors, el destinat als amos i el dels jornalers, que érem més de quaranta durant tot l'any." I el pare hi aprofità totes les oportunitats que li oferia: "A Albenya vaig aprendre de nedar: el safareig era gran, i l'aigua, que arribava de la font, la més fresca del món." El paisatge d'Aubenya, inevitable, traspua en moltes de les obres de Janer i Manila.

Castellitx és un referent no només per als algaidins sinó per a bona part de l'illa. Allí, s'hi aixecà una de les anomenades esglésies de repoblament, sota l'advocació de la Mare de Déu de la Pau. Janer sempre en parla amb l'emoció a flor de pell. Allí visqué els aplecs anuals de la seva joventut, amb el concurs literari que guanyà el 1970 en la modalitat de prosa, tot just arrançada la cursa per ser escriptor.

A mà esquerra, abans de passar el coll, hi ha una de les entrades de les coves de Galdent, que foren amagatall de bandolers, les galeries de les quals diuen que arriben a tocar a Palma. Aquí, precisament, hi va ambientar part d'*Els alicorns*, ficció que va guanyar el premi Josep Pla del 1972. Hi valorava el pes que la tradició oral ha tingut sobre bona part de la seva obra: "Les històries, com el fil de la faixa de la tia Antonina. Podien ésser d'una violència que esferèia. Relats que explicaven les correrries d'una quadrilla de lladres sanguinaris, de bandejats que s'amagaven als forats de la serra de Galdent, a les coves que, segles enrere, els trencadors havien excavat. El marès de Galdent era ben considerat, tant com el de Porreres, quasi tant com el de Santanyi."

També és referent paisatgístic algaidià

posada en l'horitzó, amb el delit de creure que una matinada compareixeria la vostra nau silenciosa com una carícia que solca la pell i la pertorba." O la provocadora George, les cendres de la qual, sota una làpida del cementiri parisenc, i embolcallades amb els perfums dels cedres, les fa confessar: "Veien en mi una dona dominant, que fumava cigars i immoral, perquè vivia de forma declarada amb un home que no era el meu. Els capellans l'aplicaven a tots els francesos, l'estigma de la immoralitat, i asseguraven que la malaltia de Chopin era un càstig que ens enviava Déu a fi de condemnar el nostre pecat. Arribaren a dir que era una bruixa, ja ho veus, una mala dona sense vergonya."

Com a mestre i formador de mestres l'ha temptat la ficció infantil i juvenil, el teatre..., i ha aconseguit elaborar ficcions que no es deslliguen de realitats ben crues. Així, ha pogut fer dir a M.R. que ha jugat amb els llops, a partir d'un relat oral que el 1975 va enregistrar a Sierra Morena. O ha difós pels aires solidaris una *Samba per a un 'menino da rua'*, en què Bennedita sabia que trobaria els seu fill Paulinho, potser mort, com molts altres nens del carrer, però el trobaria, en les immenses derives de les *faveles* de Rio de Janeiro.

En aquesta i la majoria de les seves obres, hi traspua un llenguatge sumament líric, poètic, en què més que el

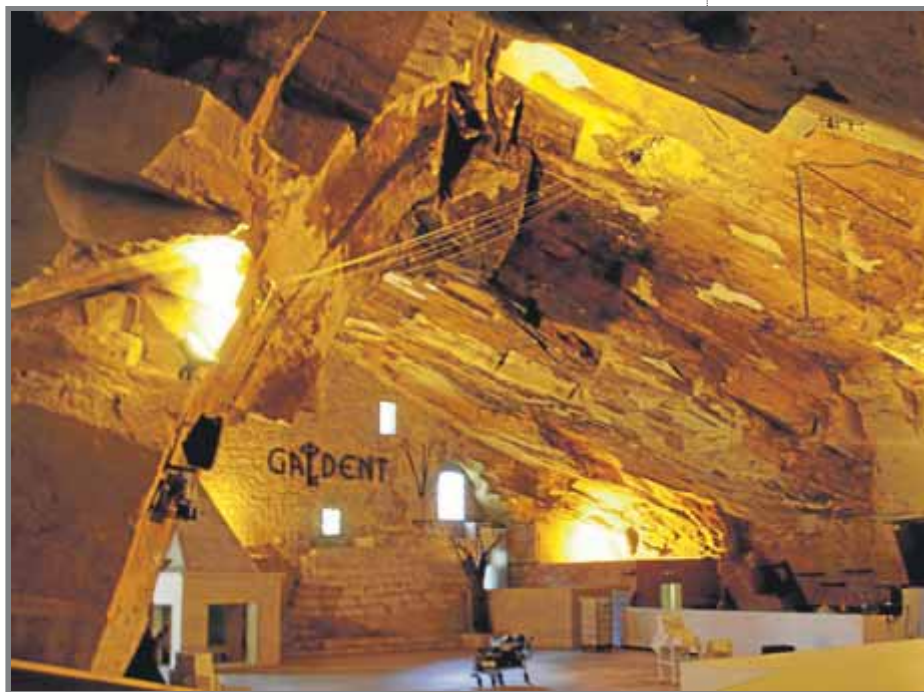
D'esquerra a dreta:
l'església de l'Algaida, localitat on va néixer l'autor; la casa familiar al carrer s'Aigua; l'exterior de l'església de Castelltix; visió interior de les coves de Galdent
L. SOLDEVILA

la font de Randa, generosa deu, de sabor inigualat, que traspua de les fruites de l'hort que hi tenia n'Antònia de Son Romaguera, veïna fadrina de davant per davant de la casa familiar del carrer de s'Aigua: "I ens convidava a menjar els fruits saborosos de Randa. I la boca se'ns aigualia, com si cada una d'aquelles fruites retingués un glop d'aigua de la font." De fet, Randa "era el petit paradís que es perdia entre somnis. Més enllà dels costers des Pinaret i Traurer, entre xiprers i buguenvil·lees, vora una font que raja amb lentitud, entre dos puigs, quasi en una esclatxa, el poble: un boldró de cases espargides pel coster fins a les garrigues. Aquell paisatge fou el meu paradís cobert des de lluny". I, encara, la casa dels pares, on arribà la vigília de Tots Sants del 1940 gràcies a una fabulosa Madò Putxa que "vivia prop de la placeta des Sitjar i tenia una caixa de fusta negra adossada a la paret de l'aiguavés de davant. Una caixa dins la qual guardava els nins i les nines que llavors repartia a les cases que n'hi demanaven. La record, aquella caixa on la comare guardava les criatures. Madò Putxa em semblava un personatge màgic, com sorgit d'una rondalla".

L'univers janerià té, doncs, el nucli indiscutible dels paisatges d'Algaida, però ben aviat eclosionà literàriament a la recerca d'altres topants: Palma, on estudià; Llubí, on féu de mestre; la Serra de Tramuntana, Formentera... Alhora, els títols són autèntiques capsos màgiques: *Han plogut panteres*, història d'un parricidi premeditat, amb ressons del Maig del 68; *El cementiri de les roses*, contes que seran

l'obrador del narrador que vindrà després; *Els jardins incendiats*, amb una destructiva lluita entre Eros i Thanatos, amb els secrets inconfessables d'una família de la burgesia mallorquina; *Lluna creixent sobre el Tàmesi*, l'evocació per part d'un fill de la fascinadora personalitat del seu pare; l'Amsterdam freda i grisa d'una misteriosa història criminal d'*Estàtues sobre el mar*; el desenllaç tràgic d'*Èxtasi* situat a la Mola de Formentera i l'intrigant *Tigres*, la saga d'una família de banquers, la darrera baula de la qual és assassinada a Ginebra.

La veu literària de Janer té, com en molt pocs casos dels nostres escriptors, una habilitat especial per traçar i tractar les psicologies femenines i de crear clímaxs emocionals que sedueixen ineluctablement. Així, a la Serra de Tramuntana, hi recrea l'experiència vital de dues dones de gran volada. *La dama de les boires*, na Catarina Homar, que durant centenars de dies esperà el retorn per mar del seu adorat arxiduc Lluís Salvador: "Va esperar-vos cada dia, durant més de cinc anys, la mirada

que s'hi narra, importa, i molt, de quina manera s'hi narra. De fet, la seva literatura, com la de tants altres escriptors de raça, entre la fantasia i la realitat, està bastida sobre els records que, com molt bé diu al cloure *Ha nevada sobre Yesterday*: "Són això, segurament: una representació per mitjà de la qual tornam a inventar la vida." *